

Makroekonomie

zabývá se souhrnnými ekonomickými jevy a jejich vztahy:

- produkt
- agregátní poptávka a agregátní nabídka
- peníze, trh peněz, měnová politika
- nezaměstnanost; míra nezaměstnanosti ČR 1Q. 2013 – 7.4 %
- inflace; meziroční inflace duben 2013 – 2.7 %
- vnější ekonomická rovnováha

Makroekonomické subjekty:

- Sektor domácností
- Sektor podniky
- Sektor vláda
- Sektor zahraničí

Makroekonomický produkt a důchod

Cíl: Změřit výkon (produkt) ekonomiky

Výstup ekonomiky:

- vytvořené statky (goods), tj. výrobky a služby pro uspokojení potřeb
- výstupy se záporným užitkem (bads), např. škody na životním prostředí
- představuje výsledky výroby společensky organizované i prováděnou jednotlivci pro vlastní potřebu
- část produkce nelze podchytit – práce v domácnosti, zahrádka, kutilství...

V makroekonomii se zpravidla omezujeme na tu část produkce, která je **společensky organizovaná** a která lze **statisticky podchytit**. Někdy se navíc ještě konstruuje různé ukazatele tzv. **čistého ekonomického blahobytu**, který dále zohledňuje:

- volný čas
- neevidované výsledky práce domácností

- šedou ekonomiku – podnikatelská a zaměstnanecká aktivita, která je sice legální, ale není úředně hlášena a evidována
- škody na životním prostředí.

Základní typy produktů, které nás v makroekonomii zajímají:

Hrubý domácí produkt

- (ze strany tvorby hodnot) **celková tržní hodnota finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané zemi v legální ekonomice** během daného období (rok, čtvrtletí),
- (z druhé strany, ze strany užití) **úhrn důchodů přijímaných** během daného období **subjekty v dané ekonomice** (včetně státu)
- je výsledkem fungování výrobních faktorů **umístěných v dané zemi** („doma“), bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem

Hrubý národní produkt

- představuje výsledek fungování výrobních faktorů **ve vlastnictví rezidentů dané země**

Pozn.: * HDP vypovídá více o **síle ekonomiky**, HNP o **životní úrovni** českých občanů.

- Zpravidla se zajímáme o HDP, protože je těsněji svázán s ekonomickou situací – míra nezaměstnanosti, investice...

Potenciální HDP

- maximální HDP, který neurychluje inflaci a je dlouhodobě udržitelný
- HDP, které odpovídá plnému využití (ne nadužití, zadlužení) výrobních faktorů
- mezera HDP = GDP gap = $GDP_{pot} - GDP$
- pokud skutečný HDP je větší než potenciální HDP, tak se ekonomika tzv. **přehřívá**

Nominální vs. reálný HDP

- HDP nominální - v běžných cenách

- HDP reálný (ve stálých cenách základního období: očištění o vliv inflace)
- Reálný HDP = nominální HDP/cenový index HDP

Cenové indexy :

- problém měření cenové hladiny (jaké váhy dám jednotlivým produktům, službám)
- **CPI** (consumer price index), týká se spotřebního zboží, měří dynamiku spotřebitelských cen. Problém je, že se spotřební koš může měnit.
- **PPI** (index cen výrobců), týká se spotřebního zboží, měří hladinu cen na úrovni velkoobchodů,
- **deflátor HDP**, který bere v úvahu i dynamiku cen vládních nákupů a investic, jde o roční nárůst cenové hladiny (roční míru inflace),

Pozn.: HDP 2012: 3 844 mld Kč, což bylo o 0,1% více než v roce 2011. Deflátor HDP však byl 1.3% → pokles výkonu ekonomiky.

Recese – HDP pokleslo dvě čtvrtletí po sobě

Metody měření HDP

- metoda **výrobní** (produktová) – TVORBA - „co se vyrobilo“
- metoda **důchodová** (nákladová) – ROZDĚLENÍ - „co jsme dostali za příjem“ (důchody přijaté vlastníky výrobních faktorů, resp. náklady na výrobní faktory)
- metoda **spotřební** – UŽITÍ - „za co se to utratilo“

I. Výrobní (produktová) metoda

- množství vyrobených statků a poskytnutých služeb, očištěný o meziprodukty
- **meziprodukty** – vstupy podniků v podobě statků jednorázové spotřeby, které jsou dále zpracovány a spotřebovány ve výrobě, např. suroviny, energie, palivo, polotovary, služby podnikům
- **přidaná hodnota** – hodnota výstupu podniku minus hodnota spotřebovaných a zpracovaných meziproduktů (doly – železářny – automobilka – obchodník s auty)
- HDP souhrn přidané hodnoty jednotlivých výrobců
- tato metoda výpočtu HDP zahrnuje:

* **nepřímé daně** (spotřební daň, daň z přidané hodnoty) – někdy je přidaná hodnota vyjádřena v základních cenách, tj. cenách bez zohlednění daní a dotací. Pak je zapotřebí přičíst daně a odečíst dotace.

* **přírůstek zásob**

- tato metoda výpočtu HDP nezahrnuje:
 - *meziprodukty*
 - *prodej použitého zboží* (jen změna majitele)
 - *šedou ekonomiku*
 - *zahrádkáře, samozásobitele, domácí kutily*
 - *domácí práce* - uvaření oběda manželem/manželkou (kdežto uvaření oběda legálně zaměstnanou služkou do HDP patří)
- statisticky se zjišťuje přidaná hodnota **dle odvětví** → někdy se tato metoda označuje také jako **odvětvová**
- výsledný produkt má podobu:
 - *spotřebních statků* – nevracejí se dále do výroby
 - *investiční statky* – vracejí se do výroby, slouží jako výrobní faktor
 - *exportované statky*
- http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod

II. Důchodová (nákladová) metoda

- vychází z toho, že **tvorbě statků odpovídá tvorba důchodů**, které plynou z poskytování služeb výrobních faktorů
- důchody představují **náklady** výrobních faktorů
- sčítají se následující důchody (vždy před zdaněním):
 - *mzdy a platy* - včetně ostatních nákladů zaměstnavatele na pracovní sílu (soc. a zdrav. pojištění)
 - *čisté úroky získané domácnostmi a vládou* – čisté = přijaté minus vyplacené
 - *renty* – tj. důchody plynoucím domácnostem z vlastnictví půdy
 - *důchody ze sebezaměstnání* – podnikatelé, živnostníci
 - *zisky podniků* (před rozdělení mezi vlastníky, akcionáře) – zisk = přidaná hodnota – mzdy

Vše výše uvedené dává dohromady tzv. **čistý domácí důchod**.

Hrubý domácí důchod = čistý domácí důchod + znehodnocení kapitálu.

- Hrubý domácí důchod = hrubý domácí produkt v cenách výrobních faktorů.

- $HDP = \text{hrubý domácí důchod} + \text{nepřímé daně} - \text{subvence (dotace)}$
- tato metoda výpočtu HDP nezahrnuje:
 - *transfery* (sociální dávky, starobní důchod) – naopak daně jsou „důchod státu“
 - *dotace*

III. Spotřební (výdajová) metoda

- sleduje produkt z hlediska užití, tj. výdajů na finální statky (spotřební, investiční, exportované)

– $HDP = C + I + G + NX$

1. Výdaje domácností na spotřební statky (C)

- Výdaje na spotřebu se dělí do tří kategorií:
 - *zboží dlouhodobé spotřeby* (automobily, TV, nábytek) ,
 - *zboží krátkodobé spotřeby* (potraviny, čisticí prostředky, oblečení),
 - *služby* (zdravotnická péče, služby bank a pojišťoven, vzdělávání, prádelny, zábavní průmysl...)
- Spotřeba je daleko největší částí HDP, v současnosti tvoří něco kolem dvou třetin a roste (v ČR zhruba 50 %).

2. Hrubé soukromé investiční výdaje (I)

- výdaje financované z podnikových zdrojů (nikoliv veřejných rozpočtů)
- investiční statky – statky doplňující a rozšiřující fyzický kapitál, včetně s nimi spojeného nehmotného příslušenství (např. software)
- jsou statky dlouhodobého charakteru (budovy, stroje, počítače..), které umožňují zvýšit budoucí výstup.
- realizace investic představuje vzdání se části současné spotřeby ve prospěch spotřeby budoucí.
- národní účty obsahují hmotný kapitál (budovy a počítače), nezahrnují však nehmotný kapitál (výzkum a vývoj, zvýšení úrovně vzdělání obyvatelstva).
- nezahrnují se sem „finanční investice“, např. nákup akcií - jde jen o výměnu jednoho druhu finančních aktiv za jiný. Za investice se zde pokládají pouze „reálné investice“ (akumulace hmotného kapitálu).
- investice mají dvě součásti:
 - * *investice do fixního kapitálu* – ve výrobě dochází k jejich postupnému znehodnocení
 - * *investice do zásob* – přírůstek zásob podniků

– investice dále rozlišujeme na:

* *investice obnovovací* – přibližně odpovídají hodnotě znehodnocení stávajících fixních kapitálových statků

* *investice čisté* = hrubé investice – investice obnovovací

– čistý domácí produkt (ČDP) = HDP – investice obnovovací

– v ČR zhruba 24%

3. Výdaje vlády na nákup výrobků a služeb (G)

– vládní výdaje na investice a vládní výdaje na spotřební statky (školství, zdravotnictví, armáda, policie, státní správa,...)

– nezapočítávají se výdaje transferové, tj. výdaje, za které vláda nezískává žádnou protihodnotu – sociální dávky, dotace, úroky z vládního dluhu... Příjemci těchto plateb je utrácí za spotřebu či investice.

– vláda se nevyskytuje v produktové metodě, protože služba, kterou poskytuje se neprodává na běžném trhu

– v ČR cca 21 %

4. Čistý export (NX)

– rozdíl mezi exportem (X) a importem (M), tj. $NX = X - M$

– export (X) – statky vyrobené domácí ekonomikou, ale prodané v cizině

– import (M) – výdaje domácího obyvatelstva na statky vyrobené v cizině

– v ČR 1993-2003 byl $NX < 0$, od roku 2004 je $NX > 0$, 2011 cca 4%

TVORBA produktová (výrobní) metoda:	ROZDĚLENÍ důchodová metoda	UŽITÍ výdajová metoda
přidaná hodnota sektorů:	mzdy	Spotřeba (C)
primárního	zisky	Soukromé domácí investice (I)
sekundárního	důchody z vlastnictví	Vládní nákupy (G)
terciárního	opotřebení (odpisy)	Čisté vývozy (NX)
	+ nepřímé daně - subvence	
	Úhrn příjmů = HDP	Úhrn složek = HDP = C+I+G+NX

Uvedené metody jsou ekvivalentní jen když :

- jsou zahrnutí všichni výrobci, prodejci, příjemci důchodů
- nejde o časové posuny (produkce, výplata důchodů i spotřeba se časově kryjí)

Jedna ze základních makroekonomických identit

– **disponibilní důchod** = mzdy + rozdělené zisky + důchody z vlastnictví.

Tento důchod lidé buď utratí na spotřebu nebo vytvoří (čisté) **soukromé úspory** (PS)

– GBS - hrubé úspory firem = opotřebení fixního kapitálu a nerozdělený zisk

– NT – čisté daně, $NT = T_x - T_r$

$$C + I + G + NX = C + PS + GBS + NT$$

Schodek státního rozpočtu:

$$G + T_r - T_x = (PS + GBS - I) + (M - X)$$

Hrubé národní investice - $I + G + NX$

$$I + G + (M - X) = PS + GBS + T_x - T_r$$

$I + G$... hrubé domácí investice

$M - X$... čisté zahraniční investice